

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑΣ
ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Αθήνα, 30 - 12 - 2021

Τμήμα Διοίκησης & Προσωπικού
τηλ. 2106411526

Αριθ. Πρωτ.: 11.400

Αριθ. Εγκυκλίου: 14

Προς

Τους κ.κ. Εισαγγελείς Εφετών της Χώρας

και δι' αυτών προς

τους κ.κ. Εισαγγελείς Πρωτοδικών της περιφέρειάς τους

ΘΕΜΑ: απόφαση του ΕΔΔΑ από 25-3-2021 στην προσφυγή Mehmoood κατά Ελλάδας – Γενικές Οδηγίες προς αποφυγή συναφών παραβιάσεων της ΕΣΔΑ - Διερεύνηση καταγγελίας για ιατρική αμέλεια

Με αφορμή την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), που δημοσιεύθηκε την 25-3-2021 επί της υπ' αριθμ. 77238/16 προσφυγής (υπόθεση Mehmoood κατά Ελλάδας), και προκειμένου να συμβάλουμε στην αποφυγή συναφών παραβιάσεων του δικονομικού σκέλους του άρθρου 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) αναφορικά με τη διερεύνηση των συνθηκών θανάτου ενός προσώπου, για την επέλευση του οποίου καταγγέλλεται ότι υπήρξε ιατρική αμέλεια, κρίνουμε αναγκαίο, στο πλαίσιο της εκ των

διατάξεων των άρθρων 19 §§1 στοιχ.γ, 2 και 24 §5 στοιχ.α του ΚΟΔΚΔΛ αρμοδιότητάς μας, να προβούμε στις ακόλουθες επισημάνσεις, απευθύνοντας συνάμα σχετικές γενικές οδηγίες.

Κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η υποχρέωση προστασίας του δικαιώματος στη ζωή, που προβλέπει το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ, σε συνδυασμό με το γενικό καθήκον των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει του άρθρου 1 της Σύμβασης να αναγνωρίζουν σε όλα τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας τους πρόσωπα τα καθοριζόμενα στη Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες, συνεπάγεται τη δικονομική υποχρέωση των Κρατών για "τη θέσπιση ενός αποτελεσματικού και ανεξάρτητου δικαστικού συστήματος ικανού, σε περίπτωση θανάτου ενός ατόμου που τελεί υπό την ευθύνη επαγγελματιών της υγείας, είτε αυτοί ανήκουν στον δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα, να εξακριβώσει την αιτία του θανάτου και να υποχρεώσει τους τυχόν υπευθύνους να λογοδοτήσουν για τις πράξεις τους". Η αποτελεσματικότητα της σχετικής δικαστικής-εισαγγελικής έρευνας προϋποθέτει πάντοτε επιμέλεια, ταχύτητα και σχολαστικότητα (πρβλ. ΕγκΕισΑΠ 1/2020 και 12/2020). Το Δικαστήριο, εξειδικεύοντας τις παραπάνω νομολογιακές παραδοχές στις υποθέσεις διερεύνησης ιατρικής αμέλειας (*négligence médicale*) συνδεόμενης με θάνατο ασθενούς, τονίζει την αναγκαία προϋπόθεση της ύπαρξης ανεξαρτησίας (τυπικής και ουσιαστικής), έναντι των προσώπων που εμπλέκονται στα συμβάντα, όλων των μερών που είναι επιφορτισμένα να αξιολογήσουν τα γεγονότα στο πλαίσιο της διαδικασίας, η οποία πρέπει να οδηγήσει στην εξακρίβωση της αιτίας του θανάτου, η απαίτηση δε αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική σε σχέση με τις ιατρικές πραγματογνωμοσύνες και τους πραγματογνώμονες ιατρούς, διότι είναι πολύ πιθανό οι εκθέσεις των

τελευταίων να βαρύνουν καθοριστικά στη δικαστική αξιολόγηση ζητημάτων ιατρικής αμέλειας υψηλής πολυπλοκότητας, γεγονός που τους αποδίδει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία.

Στην προκείμενη περίπτωση, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι, αναφορικά με την αιτίαση-καταγγελία του προσφεύγοντος ότι ο θάνατος της συζύγου του, την 9-7-2011, κατόπιν πνευμονικής εμβολής, σε δημόσιο νοσοκομείο-μαιευτήριο, οφείλεται σε ιατρική αμέλεια, η διενεργηθείσα ποινική προκαταρκτική εξέταση, η οποία περατώθηκε στις 10-6-2016 με Διάταξη του Εισαγγελέα Εφετών (απορριπτική προσφυγής, κατά το άρθρο 52 του ισχύοντος ΚΠΔ) είχε υπερβολική διάρκεια, γεγονός που παραδέχθηκε (ως διάδικος ενώπιον του ΕΔΔΑ) και η ελληνική κυβέρνηση. Συνάμα, το Δικαστήριο έκρινε ότι η κύρια έλλειψη της έρευνας σχετίζεται με τις δύο ιατρικές πραγματογνωμοσύνες που διενεργήθηκαν κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης, ως προς τις οποίες διαπίστωσε ανεπάρκεια, επισημαίνοντας αφενός ότι ο πρώτος πραγματογνώμονας ιατρός, με χειρόγραφη έκθεση, επανέλαβε τις έγγραφες εξηγήσεις της εμπλεκόμενης στην υπόθεση γυναικολόγου και δεν τεκμηρίωσε το καταληκτικό συμπέρασμά του με κάποια αναφορά σε επιστημονικά δεδομένα ή στατιστικές, ούτε σε σχετική βιβλιογραφία, και αφετέρου ότι ο δεύτερος πραγματογνώμονας, με δισέλιδο κείμενο, παρέπεμπε στις γνώμες των παρόντων κατά το θάνατο της γυναίκας ιατρών και στήριξε το συμπέρασμά του στη διοικητική εξέταση που διενεργήθηκε στο νοσοκομείο. Έτσι, το ΕΔΔΑ έκρινε εντέλει ότι υπήρξε παραβίαση του δικονομικού σκέλους του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ, θεωρώντας ότι "έναντι μιας υπερασπίσιμης αιτίασης μέσα στο πλαίσιο της οποίας ο προσφεύγων ισχυριζόταν ότι μία ιατρική αμέλεια είχε καταλήξει στο θάνατο της συζύγου του, το εθνικό σύστημα δεν

ανταποκρίθηκε επαρκώς σύμφωνα με την υποχρέωση την οποία το άρθρο 2 επέβαλλε στο Κράτος" (§ 72 της απόφασης του ΕΔΔΑ).

Υπό το πρίσμα των προεκτεθεισών νομολογιακών παραδοχών του ΕΔΔΑ και της διαπιστωθείσας από αυτό παραβίασης του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ στην εν λόγω υπόθεση, επισημαίνουμε συνοπτικά τα εξής (σε αναφορά προς το εσωτερικό δίκαιο):

1. Η ελληνική έννομη τάξη προνοεί για την επίτευξη της ταχείας διενέργειας της προκαταρκτικής εξέτασης, αφού η διάταξη του άρθρου 243 §2 ΚΠΔ προβλέπει τη μη υπέρβαση της χρονικής διάρκειας των έξι και κατ' εξαίρεση των εννέα μηνών και την παράταση για εύλογο χρονικό διάστημα μόνον εφόσον το επιβάλλει η φύση της υπόθεσης ή της πράξης που πρέπει να διενεργηθεί, με ειδικά αιτιολογημένη πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα. Ας σημειωθεί ότι στην υπόθεση της εν θέματι προσφυγής στο ΕΔΔΑ η προκαταρκτική εξέταση είχε διάρκεια σχεδόν πέντε ετών, με συνέπεια να καθίσταται αυταπόδεικτη η παραβίαση του δικονομικού σκέλους του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ.

2. Η διερεύνηση υποθέσεων ποινικής ευθύνης από ιατρική αμέλεια είναι εξ αντικειμένου δυσχερής. Στις περιπτώσεις αυτές, η αξιοποίηση των αποδεικτικών μέσων της πραγματογνωμοσύνης (άρθρ. 183 ΚΠΔ) και των μαρτύρων με ειδικές γνώσεις (άρθρ. 203 ΚΠΔ) αποτελεί "δικονομικό μονόδρομο". Το εσωτερικό δίκαιο παρέχει σχετική κατευθυντήρια οδηγία στο άρθρο 186 εδ.α ΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο ο διορισμός των πραγματογνωμόνων πρέπει να γίνεται "με κάθε επιμέλεια" και "με επιλογή" ανάμεσα στα πρόσωπα που (κατά κανόνα) αναγράφονται στον πίνακα

πραγματογνωμόνων. Τούτο σημαίνει ότι ο νόμος απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή κατά την επιλογή ώστε η πραγματογνωμοσύνη να διενεργηθεί από το πλέον ειδικευμένο και κατάλληλο πρόσωπο, που ορίζεται πραγματογνώμονας σε συγκεκριμένη ποινική υπόθεση (πρβλ. ΕγκΕισΑΠ 3/2020). Εξάλλου, όταν ο ανακριτικός υπάλληλος που διενεργεί την προκαταρκτική εξέταση σε υπόθεση ιατρικής αμέλειας διατάσσει πραγματογνωμοσύνη ύστερα από ειδική προς τούτο παραγγελία του εισαγγελέα, η διατύπωση των ερωτημάτων-ζητημάτων που θα τεθούν στον πραγματογνώμονα πρέπει να γίνεται στην εισαγγελική παραγγελία με πληρότητα και σαφήνεια, και αφού προηγηθεί ενδελεχής μελέτη των δεδομένων της υπόθεσης εκ μέρους του αρμόδιου εισαγγελικού λειτουργού, ώστε ο πραγματογνώμονας να ερευνήσει όλες τις πτυχές του ιατρικού συμβάντος και να μην περιορισθεί σε γενικόλογη γνωμοδότηση αναφορικά με την ύπαρξη ή μη ιατρικού σφάλματος. Αντίστοιχα, ανακύπτει υποχρέωση του ιατρού πραγματογνώμονα να συντάξει με επιμέλεια τη γνωμοδότησή του η οποία (κατά το νόμο) πρέπει να είναι "αιτιολογημένη" (άρθρ. 198 ΚΠΔ) και (κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ) πρέπει να διέπεται από πνεύμα ανεξαρτησίας έναντι των απόψεων και ισχυρισμών των εμπλεκομένων στο ατυχές περιστατικό συναδέλφων του ιατρών. Ο πραγματογνώμονας ιατρός οφείλει να δίδει ευκρινείς απαντήσεις στα τιθέμενα ερωτήματα, να διερευνά όλες τις συνιστώσες του ιατρικού περιστατικού, να υποστηρίζει με βιβλιογραφικά και στατιστικά επιστημονικά δεδομένα τις παραδοχές του για τυχόν σχετιζόμενες με το θάνατο επιπλοκές των ιατρικών πράξεων και εντέλει, καλύπτοντας όλες τις ιατρικές παραμέτρους της υπόθεσης, να θεμελιώνει πειστικά το συμπέρασμά του περί του αν οι εμπλεκόμενοι ιατροί ενήργησαν *lege artis*, δηλαδή με βάση τους γενικά

παραδεκτούς και ισχύοντες κανόνες της τεκμηριωμένης και βασισμένης σε ενδείξεις ιατρικής επιστήμης (άρθρα 2 §3, 3 §2 στοιχ.γ και 10 §1 Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας [N.3418/2005]).

Εφόσον επιδεικνύεται η ανάλογη προσοχή από τους εισαγγελικούς λειτουργούς και τους ιατρούς πραγματογνώμονες (στο πεδίο ευθύνης του καθενός) και εξασφαλίζονται οι προεκτεθείσες εγγυήσεις κατά τη διερεύνηση της βασιμότητας καταγγελίας για θάνατο οφειλόμενο σε ιατρική αμέλεια, θεωρούμε ότι το άρθρο 2 της ΕΣΔΑ πιστά εφαρμόζεται κατά το δικονομικό σκέλος του και μειώνεται ο κίνδυνος δυσμενών για την Ελλάδα αποφάσεων του ΕΔΔΑ.

Οι κ.κ. Διευθύνοντες τις Εισαγγελίες Εφετών της Χώρας, εκτός από την κοινοποίηση της παρούσας στους εισαγγελικούς λειτουργούς της περιφέρειάς τους, παρακαλούνται να ασκούν τη δέουσα εποπτεία για την τήρησή της.

Συνάμα, κρίνουμε χρήσιμο να λάβουν γνώση της παρούσας εγκυκλίου (διά του κ. Προέδρου του Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου) και να ενημερωθούν επί της εν θέματι αποφάσεως του ΕΔΔΑ όλοι οι ιατροί-μέλη των Ιατρικών Συλλόγων της Χώρας, οι οποίοι καλούνται κατ' επανάληψη ως πραγματογνώμονες να συμβάλλουν στην ποινική διερεύνηση υποθέσεων ιατρικής αμέλειας.

Ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου

Δημήτριος Παπαγεωργίου

ΚΟΙΝΟΠΟΙΕΙΤΑΙ:

- 1) Υπουργείο Δικαιοσύνης
- 2) Υπουργείο Υγείας
- 3) Νομικό Συμβούλιο του Κράτους - Γραφείο Εκτέλεσης Αποφάσεων ΕΔΔΑ
- 4) Πρόεδρο Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου